

Važnost čitanja djeci predškolske dobi

Vedriš, Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:119809>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-26**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

PREDMET: TEORIJE DJEČJEG JEZIČNOG RAZVOJA

MARIJA VEDRIŠ

DIPLOMSKI RAD

VAŽNOST ČITANJA DJECI PREDŠKOLSKE DOBI

Čakovec, 2023.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

PREDMET: TEORIJE DJEČJEG JEZIČNOG RAZVOJA

DIPLOMSKI RAD

Kandidat: Marija Vedriš

TEMA I NASLOV DIPLOMSKOG RADA: Važnost čitanja djeci predškolske dobi

MENTOR: prof. dr. sc. Đuro Blažeka

Čakovec, 2023.

Sažetak

Jedan od najvažnijih aspekata brige za bebe i malu djecu je uspostava svakodnevnih rituala i rutina. Ovo je osobito važno jer im omogućuje da se osjećaju sigurno i pouzdano u svom okruženju, što je ključno za njihov emocionalni i psihološki razvoj. U ovom radu se fokusiramo na važnost rituala čitanja kao jedne od aktivnosti koje se mogu uvrstiti u svakodnevnu rutinu djeteta. Čitanje djeci od najranije dobi je izuzetno važno za njihov kognitivni, socijalni i emocionalni razvoj. Djeca koja su izložena čitanju u ranoj dobi razvijaju ljubav prema knjizi i čitanju što ima pozitivne učinke na njihovu sposobnost učenja i čitanja kasnije u životu. Stoga, uspostava rituala čitanja može pomoći roditeljima i skrbnicima da osiguraju da djeca imaju pozitivan stav prema čitanju i knjigama. Osim toga, uspostava rituala čitanja pruža djeci osjećaj sigurnosti i povjerenja. Djeca koja znaju što slijedi nakon čitanja, poput spavanja, osjećaju se sigurnije i manje anksiozno. Ovo je važno jer im pomaže razviti povjerenje u svijet oko sebe i osjećaj kontrole nad svojim životom. Konačno, ritual čitanja pomaže djeci u uspostavi reda u svom životu. Kada su djeca izložena redovitom čitanju, to ih potiče da budu organizirani i da uspostave red u svojim aktivnostima. To se odražava na druge aspekte njihovog života, poput obavljanja školskih zadataka i održavanja higijene. Svrha pisanja ovog rada je naglasiti važnost uspostave svakodnevnih rituala i rutina za bebe i malu djecu. Posebno se naglašava važnost rituala čitanja i njegovih pozitivnih učinaka na djecu.

KLJUČNE RIJEČI; važnost čitanja, poticajna okolina, uloga odgojitelja, rituali čitanja, dijaloško čitanje

Summary

One of the most important aspects of caring for babies and toddlers is establishing daily rituals and routines. This is particularly important because it allows them to feel safe and secure in their environment, which is crucial for their emotional and psychological development. In this paper, we focus on the importance of reading rituals as one of the activities that can be included in a child's daily routine. Reading to children from an early age is extremely important for their cognitive, social, and emotional development. Children who are exposed to reading at an early age develop a love of books and reading which has positive effects on their ability to learn and read later in life. Therefore, establishing a reading ritual can help parents and caregivers ensure that children have a positive attitude toward reading and books. In addition, establishing a reading ritual provides children with a sense of security and trust. Children who know what comes next after reading, such as sleep, feel more confident and less anxious. This is important because it helps them develop trust in the world around them and a sense of control over their lives. Finally, the ritual of reading helps children to establish order in their lives. When children are exposed to regular reading, it encourages them to be organized and to establish order in their activities. This affects other aspects of their lives, such as completing schoolwork and maintaining hygiene. The purpose of writing this paper is to emphasize the importance of establishing daily rituals and routines for babies and toddlers. The importance of the ritual of reading and its positive effects on children is particularly emphasized.

KEYWORDS; the importance of reading, stimulating environment, the role of educators, reading rituals, dialogical reading.

Sadržaj

Sažetak	2
Summary	3
1. UVOD	5
2. ČITANJE KAO ALAT ZA RAZVOJ KREATIVNOSTI I MAŠTE KOD DJECE PREDŠKOLSKE DOBI	7
2.1. Važnost čitanja u predškolskoj dobi	9
2.2. Ritual čitanja	12
2.3. Stilovi čitanja	13
3. FAZE TEHNIKA ČITANJA	16
3.1. Faze usvajanja razumijevanja pročitanoa	17
3.2. Faze usvajanja tehnike čitanja	19
Slika 2 Zašto je važno čitati djetetu od najranije dobi?	20
4. RAZVOJ I POTICAJNA OKOLINA ČITANJA	21
4.1. Kontekst dijaloškog čitanja u predškolskoj dobi	22
4.2. Čitanje u krilu	23
4.3. Predčitačke vještine i rana pismenost	23
4.4. Aktivnosti i uloga odgajatelja	25
4.5. Igrom do čitanja	28
5. DJEČJA KNJIŽEVNOST	31
5.1. Književne vrste koje se najčešće čitaju djeci	31
4.1. Slikovnica	31
5.2. Bajke	33
5.3. Poezija	35
5.4. Priče	36
6. ZAKLJUČAK	38
LITERATURA	40
POPIS ILUSTRACIJA	42

1. UVOD

Čitanje je jedna od ključnih vještina za ljudski razvoj i opstanak u suvremenom svijetu. Međutim, ono nije prirodna sposobnost, već se razvija kroz kulturni razvoj i edukaciju. Čitanje djece u predškolskoj dobi ima važnu ulogu u razvoju djeteta, odgovarajućoj stimulaciji interesa i potreba, te poticanju cjelokupnog rasta i razvoja. Poticajna obiteljska okolina igra ključnu ulogu u uspješnosti govornog i čitačkog razvoja djeteta u predškolskom razdoblju. Studije ukazuju na važnost tople atmosfere i poticajnog roditeljskog stila za uspješan razvoj djetetove sposobnosti čitanja. Da bi se uspješno poučavalo čitanje, bitno je razviti predčitačke vještine (Moomaw, Hieronymus, 2008).

To uključuje svjesnost djeteta o pisanom jeziku u tri aspekta: funkciji pisanog jezika, tehničkim karakteristikama pisma i procesima i tehnicima čitanja. Dijaloško čitanje predstavlja poticajan oblik čitanja koji uključuje izmjenu faze čitanja i faze razgovora o pročitanom tekstu i slikama u slikovnici (Hranjec, 2006). Ovaj pristup djetetu omogućuje stvaranje ljubavi i interesa prema knjizi, kao i prema čitanju općenito. Važno je odabrati slikovnice primjerene dobi djeteta i upoznati dijete s različitim vrstama dječje književnosti, uključujući bajke, priče, poeziju, stripove i mnoge druge oblike. Knjiga ima važnu ulogu u socijalnom, kognitivnom i emocionalnom razvoju djeteta od najranije dobi te utječe na cjelokupan razvoj djeteta.

Djeca koja su izložena knjigama od ranog doba pokazuju bolje razumijevanje govora, veći vokabular i bolje razvijene kognitivne sposobnosti. Stoga je važno da roditelji i odgojitelji potiču djecu na čitanje, nudeći im kvalitetne i primjerene knjige te ih uče o važnosti čitanja u životu. Problem koji bi se mogao istaknuti u vezi s ovom temom jest nedostatak pažnje i podrške koju neka djeca mogu imati u razvijanju čitalačkih vještina. Djeca koja su izložena manje knjigama ili nemaju pristup kvalitetnoj literaturi mogu biti u nepovoljnijem položaju u razvoju čitalačkih vještina i razumijevanja govora, što može imati negativne posljedice na njihov cjelokupni razvoj.

Također, nedostatak dijaloškog čitanja ili nedostatak poticajne obiteljske okoline može utjecati na djetetovu motivaciju i interes za čitanje. Stoga bi bilo važno istaknuti važnost pružanja pristupa kvalitetnim knjigama i poticanju dijaloškog čitanja, osobito u obiteljima s manje resursa ili u ranjivim zajednicama. Cilj i svrha pisanja ove teme je podizanje svijesti o važnosti čitanja u razvoju djece te ukazivanje na ulogu obitelji i odgojitelja u poticanju čitalačkih vještina kod djece. Također, cilj je istaknuti važnost pristupa kvalitetnoj literaturi i

dijaloškom čitanju, te potaknuti roditelje i odgojitelje da aktivno sudjeluju u razvoju čitalačkih vještina kod djece. Kroz ovaj tekst, želi se pružiti informacije o tome kako razvijati predčitačke vještine kod djece te istaknuti važnost knjige u socijalnom, kognitivnom i emocionalnom razvoju djeteta od najranije dobi. Ukratko, cilj i svrha pisanja ove teme je promicanje važnosti čitanja i razvoja čitalačkih vještina kod djece te pružanje praktičnih savjeta i smjernica za roditelje i odgojitelje kako bi uspješno podučavali djecu ova važna znanja.

Da bi se ostvarili ciljevi ovog rada, potrebno je prikupiti adekvatne informacije i podatke a za njihovo prikupljanje korišteni su različiti izvori i metode prilikom njegovog pisanja. Budući se rad pregledan, koristiti će se metoda sekundarnog istraživanja, metoda istraživanja za stolom (*desk research*). U radu je korištena i metoda analize, sinteze, deduktivna metoda, klasifikacije i komparacije.

Ovaj tekst strukturiran je u pet glavnih dijelova. Nakon sažetka i uvoda, rad se usredotočuje na važnost čitanja kao alata za razvoj kreativnosti i mašte kod predškolske djece. Ova tema se dalje razrađuje kroz tri podnaslova koji govore o važnosti čitanja u predškolskoj dobi, ritualima čitanja te različitim stilovima čitanja. U trećem dijelu, autor istražuje razvoj i poticajnu okolinu čitanja, uključujući kontekst dijaloškog čitanja, predčitačke vještine i rana pismenost te aktivnosti i ulogu odgajatelja u tom procesu. Četvrti dio tekst posvećen je dječjoj književnosti te se govori o različitim književnim vrstama koje se najčešće čitaju djeci, uključujući slikovnice, bajke, poeziju i priče. Rad se zaključuje sažetkom glavnih ideja te navođenjem literature koja se koristila za izradu teksta.

2. ČITANJE KAO ALAT ZA RAZVOJ KREATIVNOSTI I MAŠTE KOD DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

Čitanje je jedna od najvažnijih vještina koje čovjek može usvojiti. Ona je posljedica kulturnog razvoja čovjeka te je neophodna za razvoj i opstanak čovjeka. Kako bi čovjek usvojio vještinu čitanja, potrebna su dva ključna izvora: unutarnji i vanjski izvor. Unutarnji izvor obuhvaća biološku i spoznajnu razinu ponašanja. Biološka razina obuhvaća sve genetske čimbenike koji utječu na razvoj čitalačke vještine. Spoznajna razina uključuje sve kognitivne procese koji su potrebni za usvajanje i primjenu čitalačke vještine, kao što su koncentracija, pažnja, percepcija, memorija i jezik.

Vanjski izvor obuhvaća okolinu, metode poučavanja i mogućnost čitanja. Okolina igra veliku ulogu u razvoju čitalačke vještine (Nenadić-Bilan, 1999). Djeca koja su izložena raznim poticajima, kao što su knjige, časopisi, igre riječima i slično, razvijaju bolje čitalačke vještine. Metode poučavanja također igraju važnu ulogu u razvoju čitalačke vještine. Kako bi se djeca naučila čitati, potrebno je koristiti različite metode koje su prilagođene dobi djeteta i njegovim sposobnostima. Mogućnost čitanja također je važna, jer ako dijete nema pristup knjigama i drugim materijalima za čitanje, neće moći razviti čitalačke vještine.

Čitanje djeci od najranije dobi, jednako važno za razvoj djeteta kao i briga o djetetovim osnovnim potrebama za hranom, zdravljem i odmorom. Također, dokazano je da je mozak djeteta koje je bilo izloženo raznim poticajima bolje razvijen od mozga djeteta koje je bilo zanemareno. Čitanje je vještina koja je potrebna za svakodnevni život. Čitamo da bismo razumjeli ili počeli razumijevati. Bez čitanja, ne bismo mogli obavljati mnoge zadatke i aktivnosti koje su nam potrebne.

Čitanje je ključna vještina za uspjeh u životu, ne samo zbog praktičnih razloga kao što su obrazovanje i profesionalni razvoj, već i zbog njegove važnosti za razvoj emocionalne, kognitivne i estetske inteligencije kod djeteta. Čitanje potiče razvoj djetetovih kognitivnih vještina poput memorije, koncentracije, sposobnosti rješavanja problema i kritičkog razmišljanja (Centner, 2007). Također, čitanjem se razvija i emocionalna inteligencija jer čitanje djetetu omogućava razumijevanje različitih emocija i perspektiva koje se nalaze u knjigama, što djetetu pomaže u razumijevanju i izražavanju vlastitih emocija.

Uz to, čitanje knjiga djeci u ranoj i predškolskoj dobi je izuzetno važno za njihov cjelokupni razvoj. Čitanjem se djeca uče kako pisani tekst ima poruku i kako se prenosi znanje i ideje putem teksta. Tijekom čitanja priče djeca aktivno slušaju i pokušavaju razumjeti što im se čita, što ih potiče na razvoj pažnje i koncentracije. Također, čitanje knjiga djeci pomaže u razvoju govornih vještina i bogatstvu rječnika, jer knjige obično sadrže kompleksnije riječi i sintakse od svakodnevnog govora.

Uz to, čitanje knjiga djeci u ranoj dobi ima i druge koristi poput razvijanja mašte i kreativnosti, te poboljšanja razumijevanja kulture i društva u kojem živimo. Kroz priče, djeca uče o vrijednostima i moralima te razvijaju empatiju i razumijevanje drugih ljudi i kultura. U današnje vrijeme, uz knjige, postoje i drugi mediji koji koriste pisani tekst poput interneta, e-knjiga i časopisa (Santagostino, 2010). Stoga, osim čitanja knjiga, važno je da djeca razvijaju i digitalnu pismenost kako bi bili sposobni razumjeti i koristiti različite vrste pisanih medija.

Sve u svemu, čitanje je izuzetno važno za razvoj djeteta i njihov uspjeh u životu. Stoga, roditelji i odgajatelji trebaju osigurati da djeca imaju pristup knjigama i drugim pisanim medijima te ih poticati na čitanje od najranije dobi. Čitanje također pomaže u razvijanju kreativnosti, kritičkog mišljenja, empatije te društvenih vještina. Djeca koja čitaju često imaju bolju sposobnost razumijevanja emocija i perspektiva drugih ljudi te su sposobniji razviti dublju razinu suosjećanja i razumijevanja u odnosima s drugima (Centner, 2007).

Stoga, važno je osigurati da djeca imaju pristup različitim vrstama knjiga, časopisa i drugih tiskanih medija koji su primjereni njihovoj dobi i razvojnoj fazi. Roditelji i skrbnici mogu aktivno sudjelovati u poticanju djetetove ljubavi prema čitanju čitajući zajedno s djetetom, razgovarajući o pročitanoj tekstu i potičući djetetovo samostalno čitanje. Uvođenje djeteta u svijet knjiga može početi već u najranijoj dobi, čak i prije nego što dijete nauči čitati. Djeca mlađe od godinu dana mogu uživati u gledanju svijetlih boja, zanimljivih oblika i tekstura u slikovnicama koje su prikladne za njihovu dob. Dijete može stvarati zvukove i riječi koje odgovaraju ilustracijama koje vidi.

2.1. Važnost čitanja u predškolskoj dobi

Kada dijete malo odraste, roditelji ga mogu poticati na aktivno sudjelovanje u čitanju. To može uključivati dijeljenje uloge, davanje glasova likovima ili izmišljanje kraja priče. Dijete će uživati u ovom interaktivnom načinu čitanja te će se osjećati uključeno i važno. U kasnijim godinama, kada dijete postane samostalno u čitanju, važno je nastaviti pružati podršku i poticati čitanje. Dijete može početi čitati knjige s jednostavnim riječima i slikama, a postupno prelaziti na duže i složenije priče.

Roditelji i skrbnici mogu dijeliti s djecom svoje omiljene knjige te ih poticati na razvijanje vlastitog ukusa i interesa za čitanje. S obzirom na to da se živimo u vremenu digitalnih medija, važno je naglasiti da čitanje knjiga i drugih tiskanih medija ne bi trebalo biti zamijenjeno tehnologijom. Čitanje knjiga na papiru i drugih tiskanih medija pruža drugačiji osjećaj i iskustvo koje je važno u djetetovom razvoju (Šagud,1997). Čitanje i pričanje priča ima iznimnu važnost za stvaranje obostrane komunikacije između roditelja i djeteta.

Dok dijete sluša priču, osjeća se povezano s osobom koja mu čita, osjeća se zaštićeno i posvećeno svijetu likova i priče. Priče su ključne za dječji razvoj, potičući razvoj govora, percepcije, pažnje, pamćenja i zaključivanja. Djeca kojima se redovito čita imaju veću vjerojatnost da postanu ljubitelji knjiga i čitanja te da budu bolji učenici. Čitanje ima pozitivan utjecaj na dječji razvoj i doprinosi razvoju govornih sposobnosti, razumijevanju pisanog teksta i predčitačkih vještina. Kroz čitanje, dijete se uvodi u svijet mašte i umjetnosti te se razvija njihova sposobnost vizualizacije, promatranja i opažanja (Civardi, Dunbar, et.al.2015).

Čitanje djeci omogućuje susret s inspirativnim i neobičnim likovima koji imaju snažan utjecaj na razvoj djetetove osobnosti. Slušanjem priče i uživljavanjem u likove, dijete uči o sebi, gradi vlastite stavove, razvija empatiju i suočava se sa svojim strahovima (Manguel, 2001). Djeca kroz čitanje stječu znanje, informacije, bogate rječnik, razvijaju empatiju, razumiju socijalne odnose, pravila i ponašanja te stječu moralne vrijednosti i uče rješavati sukobe. Čitanje ima važan utjecaj na fizički i kognitivni razvoj djeteta, te kako djeca kojima se čita od najranije dobi brže uče, pokazuju interes za okolinu, razvijaju empatiju i osjećaj te se lakše snalaze u komunikaciji s drugima, bogate maštu, te su spremnija za pisanje i čitanje.

Zajedničko čitanje knjige roditeljima i djeci pruža priliku za uspostavljanje posebnog odnosa povjerenja. Važno je da djeca provode što više vremena sa svojim roditeljima jer to djecu

dovodi do sreće i veselja, te pozitivno utječe na njihovu motivaciju za čitanje. Međutim, roditelji ne bi trebali siliti djecu na čitanje, jer to može izazvati negativnu reakciju prema knjigama i čitanju. Umjesto toga, roditelji bi trebali poticati dječju radoznalost i interes za čitanje, te im omogućiti da sami odabiru knjige koje će čitati. Uz čitanje priča, važno je poticati i dijete na samostalno čitanje. Roditelji mogu postaviti primjer te čitati pred djecom kako bi se dijete motiviralo za čitanje. Također, važno je imati raznoliku ponudu knjiga kako bi se dijete zainteresiralo za čitanje. Knjige bi trebale biti prilagođene djetetovoj dobi i interesima te bi trebale biti dostupne u kućnoj knjižnici.

Važno je i poticati dijete na razgovor o pročitanoj. Razgovor može biti poticajan za dijete i može pomoći u razvijanju djetetove kreativnosti, kritičkog razmišljanja i razumijevanja. Roditelji mogu postavljati pitanja o pročitanoj te dijete potaknuti da izrazi svoje mišljenje i dojmove o knjizi. Također, važno je poticati dijete na pisanje. Djeca mogu pisati vlastite priče, dnevnik ili pisma te na taj način razvijati svoju kreativnost, maštu i vještine pisanja. Roditelji mogu poticati dijete na pisanje na razne načine, primjerice kroz igru, pisanje zajedničkih priča ili poticanjem djeteta da napiše svoju verziju neke poznate priče (Lasić-Lazić, Laszlo, M., Boras, 2008).

Važno je da roditelji pokažu pozitivan stav prema čitanju te da učine čitanje zabavnim i ugodnim iskustvom za dijete. Dijete bi trebalo doživljavati čitanje kao nešto uzbudljivo i zanimljivo te bi se trebalo poticati djetetovu znatiželju i interes za knjige. Na taj način će dijete s vremenom razviti naviku čitanja te će mu čitanje postati prirodan način opuštanja i zabave. Čitanje djeci je ne samo važno već i neophodno za njihov cjelokupni razvoj. Djeca kojima se čita od najranije dobi, pokazuju veći interes za svijet oko sebe, stječu bogat vokabular, razvijaju pažnju, koncentraciju, kreativnost i maštu.

Slika 1 Povezanost čitanja i vještina

Izvor; <https://www.djecji-vrtic-osmijeh.hr/documents/Citajmo-djeci-od-najranije-dobi.pdf> (10.3.2023.)

Čitanje također potiče razvoj govornih sposobnosti, poboljšava pamćenje i utječe na razvoj predčitačkih vještina. Roditelj tijekom zajedničkog čitanja djetetu, ne samo da mu pruža vrijeme i pažnju, već se također upoznaje s djetetovim interesima, strahovima, sposobnostima i problemima. Čitanje zajedno izaziva osjećaj ugone i sigurnosti, stvarajući poseban odnos povjerenja između roditelja i djeteta (Hranjec, 2006). Djeca koja su izložena knjigama i čitanju od najranije dobi, razvijaju kritičko mišljenje, empatiju i razumijevanje drugih ljudi.

Kroz čitanje, djeca stječu nova znanja i informacije o svijetu koji ih okružuje, razvijaju razumijevanje socijalnih odnosa, pravila ponašanja i moralne vrijednosti. Čitanje također pomaže djeci da se suoče s različitim izazovima u životu, poboljšava njihovu samopouzdanje i samopoštovanje. Ugodna i poticajna obiteljska okolina, te vrijeme koje roditelji posvećuju djetetu tijekom čitanja, igraju ključnu ulogu u poticanju djetetove motivacije za čitanje.

Roditelji ne bi smjeli prisiljavati djecu na čitanje, jer time samo odmiču djecu od knjiga i čitanja. Umjesto toga, važno je stvoriti ugodno i poticajno okruženje, čitati djetetu priče koje su prilagođene njihovoj dobi i interesima, te se zajedno s djetetom razgovarati o pročitanom. Čitanje ima važan utjecaj ne samo na socijalno-emocionalni, već i na kognitivni razvoj djeteta. Kroz čitanje, djeca razvijaju govorne sposobnosti, bogate svoj vokabular te uče izražavati svoje misli i osjećaje. Aktivno slušanje tijekom čitanja razvija pamćenje i utječe na

razvoj predčitačkih vještina, koje su važne za usvajanje vještine čitanja i pisanja u kasnijoj dobi. Čitanje djeci i dojenčadi ima mnogo prednosti koje se ne svode samo na učenje riječi ili razumijevanje priče. Čitanje glasom roditelja može biti smirujuće za novorođenčad, stvarajući posebne trenutke bliskosti i opuštanja između roditelja i bebe. Različiti glasovi, tonovi i zvukovi tijekom čitanja su izvrsni za bebine slušne osjetljivosti i pomažu u razvoju njenog rječnika (Centner, 2007). Pjesmice u stihovima sa rimama mogu biti posebno korisne, a slike iz slikovnice mogu poslužiti kao osnova za razgovor i postavljanje pitanja. Iako dojenčad ne može odgovoriti na pitanja, ova aktivnost pomaže u razvijanju njihovog razumijevanja riječi i razvijanju receptivnog rječnika. Ukratko, čitanje djeci i dojenčadi ne samo da im pomaže u učenju, već i jača vezu između roditelja i djeteta, a redoviti rituali pomažu u stvaranju osjećaja sigurnosti i reda.

2.2. Ritual čitanja

Ritual čitanja i pričanja priča igra važnu ulogu u životu djeteta predškolske dobi. Roditelj i drugi odrasli koji čitaju ili pričaju djetetu grade osjećaj bliskosti i povezanosti s djetetom. Dijete se osjeća zadovoljno jer mu je roditelj/odrasli posvetio vrijeme i pažnju. Kada dijete sjedi u krilu roditelja/odraslog i sluša priču, osjeća se važno. Kroz pričanje priča, roditelj/odrasli i dijete se bolje upoznaju. Roditelj/odrasli uočava djetetove interese, sposobnosti, način razmišljanja, potrebe i strahove (Antonović, 2011).

Potiče se prepoznavanje i razumijevanje svojih i tuđih osjećaja, razumijevanje socijalnih odnosa, pravila ponašanja, pravde i nepravde. Pomaže u rješavanju sukoba, potiče solidarnost i toleranciju (Lasić-Lazić, Laszlo, M., Boras, 2008). Priče za svakog od nas nose posebno značenje, svatko od nas se sjeća barem jedne priče koju su nam pričali u djetinjstvu. Uspostava rituala čitanja knjiga iznimno je korisna i poželjna za bebe i malu djecu. Bit će im zanimljivije ako sama odaberu knjigu koja će im se čitati jer će se osjećati uključenima.

Roditelji mogu izabrati knjige koje i sami vole pa će obostrano uživati. Djeci je poželjno čitati omiljene knjige iznova, jer to pridonosi učenju jezičnih struktura, načinima funkcioniranja priče te poboljšava pamćenje. Važno je da knjige odgovaraju djetetovoj dobi i da se čitanje prilagođava njihovoj razini razumijevanja. Roditelji mogu poticati djecu da razmišljaju o tome što će se dogoditi u priči te im postavljati pitanja koja se temelje na slici iz knjige. Na taj način dijete će razvijati svoju slušnu osjetljivost i receptivni rječnik.

Tijekom čitanja knjiga s kojima se dijete prvi puta susreće, dobro je potaknuti ga na razmišljanje o radnji i događajima koji će se slijedeći dogoditi. Time se potiče razvoj djetetove mašte i kreativnosti. Važno je da se čitanje knjiga pretvori u ritual kojeg će se dijete rado sjećati i koji će mu pomoći u razvoju. Stvaranje navike čitanja je važno za razvoj djece i odraslih. Kako bi se uspostavila navika čitanja, preporučuje se određivanje vremena koje će biti posvećeno isključivo čitanju, bez ometanja ili prekidanja. Također se može uspostaviti ritual čitanja na istom mjestu ili u isto vrijeme, što će naglasiti važnost aktivnosti i stvoriti odgovarajuću atmosferu.

Djeca se mogu naviknuti na čitanje kroz zajedničko čitanje s roditeljima, što će im pružiti osjećaj sigurnosti i razviti bliskost s roditeljem. Takav ritual će čitanje predstaviti kao važnu i zabavnu aktivnost koja će biti dio njihove svakodnevnice. Tijekom čitanja, roditelj treba biti posvećen djetetu kako bi mu dao do znanja da je važno te istaknuo važnost same aktivnosti. To će pomoći djetetu da se neometano uživa u priči, a to će povoljno utjecati na njihov odnos prema knjizi i čitanju (Martinović, Stričević, 2011).

Ukratko, stvaranje navike čitanja je ključno za razvoj djece i odraslih. Uspostavljanje vremena ili rituala čitanja može pomoći u uspostavljanju navike čitanja. Zajedničko čitanje s roditeljima može pružiti djeci osjećaj sigurnosti i razviti bliskost s roditeljem, a to će povoljno utjecati na njihov odnos prema knjizi i čitanju.

2.3. Stilovi čitanja

Postoje dva prepoznata stila čitanja koji su korisni za razvoj jezičnih sposobnosti kod djece: opisni stil i stil orijentiran na učinak. Opisni stil uključuje fokusiranje na opisivanje slika i detalja tijekom čitanja, dok se drugi stil usredotočuje na diskusiju o značenju priče nakon završetka čitanja. Opisni stil čitanja je koristan za djecu koja imaju niži nivo vokabulara jer im pomaže da bolje razumiju pojmove i riječi koje se pojavljuju u tekstu. Također ih potiče da razvijaju svoju sposobnost opisivanja slika i situacija iz teksta (Maleš, Stričević, 2003).

Stil orijentiran na učinak je bolji za djecu koja već imaju viši početni nivo jezičnih sposobnosti. Oni mogu razumjeti i interpretirati složenije teme i koncepte, a diskusija o značenju priče nakon čitanja im omogućuje da dalje razvijaju svoje kritičko mišljenje i sposobnost razumijevanja teksta na dubljim razinama (Hranjec, 2006). Kombinacija oba stila čitanja može biti korisna za djecu s različitim jezičnim sposobnostima, jer im omogućuje

razvijanje vokabulara i razumijevanja teksta na različitim razinama. Važno je naglasiti da je pasivno čitanje bez razgovora i diskusije manje korisno za razvoj jezičnih sposobnosti kod djece.

Istraživanja pokazuju da je razdoblje od rođenja do treće godine vrlo važno za dugoročni razvoj jezika, pamćenja, emocija i socijalizacije kod djece. Dijete je već sposobno slušati priče od 16. tjedna, a reagirati na intonaciju glasa od šestog mjeseca. Najbolje vrijeme za početak čitanja knjiga je između sedmog i devetog mjeseca djetetova života. Što se ranije dijete izloži čitanju knjiga, to će kasnije postići veći uspjeh u razvoju jezika i pismenosti (Martinović, Stričević, 2011). Slikovnice su obično prva knjiga koju dijete dobije u ruke, ali nisu sve slikovnice primjerene i zanimljive za svu djecu. Potrebno ih je mijenjati kako dijete raste, prilagođavajući ih njihovim znanjima, sposobnostima i interesima. Odnos teksta i ilustracija je vrlo važan za razvoj djeteta.

Manjoj djeci trebaju slikovnice s više slika i malo teksta jer oni stječu informacije i uče gledajući slike i povezujući ih s onim što vide u okolini. Starija predškolska djeca više se fokusiraju na tekst, a ilustracije nemaju toliko informativnu ulogu kao prije, već više estetsku i doživljajnu. Slikovnice imaju utjecaj na govorni, intelektualni i socioemocionalni razvoj predškolske djece (Maleš, Stričević, 2003). Period od rođenja do treće godine života djeteta ključan je za dugoročni razvoj jezika, pamćenja, emocija i socijalizacije.

U tom razdoblju, dijete je spremno slušati priče već od šesnaestog tjedna, a od šestog mjeseca može reagirati na intonaciju glasa. Stoga je važno započeti čitanje knjiga s djetetom već u ranom uzrastu, između sedmog i devetog mjeseca života. To će pozitivno utjecati na razvoj jezika i pismenosti kasnije u životu. Slikovnice su prva knjiga koju dijete dobiva u ruke, no važno je odabrati primjerenu slikovnicu koja će se mijenjati s djetetovim rastom, znanjem, sposobnostima i interesima. Za manje dijete potrebne su slikovnice s više slika i manje teksta, jer dijete stječe informacije gledajući slike i povezujući ih s okolinom (Vizek Vidović, Hrabar, 1999).

S druge strane, starijem predškolskom djetetu tekst postaje važniji, a ilustracije imaju ponajprije estetsku i doživljajnu ulogu. Govorni, intelektualni i socio-emocionalni razvoj predškolskog djeteta izravno je povezan s čitanjem i pričanjem priča. Dijete uči govor govoreći, dok odrasli prate verbalne poruke tijekom zajedničkih praktičnih aktivnosti. Čitanje ili prepričavanje literarnih djela važno je za razvoj mašte, spoznaje i stvaralaštva. Razvoj

vještina rane pismenosti, koje se odnose na znanje o čitanju i pisanju prije nego dijete počne samostalno čitati i pisati, ključan je za uspjeh u učenju i čitanju (Manguel, 2001).

Sustavno poučavanje čitanja započinje obveznim školovanjem, no prije toga potrebno je razviti predčitačke vještine koje se razvijaju od rođenja, kada dijete sluša glas odraslog i postupno riječi povezuje s određenim značenjem. Stoga je važno započeti s čitanjem već od prvih dana djetetova života. Djetetova okolina ima veliki utjecaj na razvoj jezičnih i čitalačkih sposobnosti. Nedostatak knjiga u obitelji može imati negativan učinak na djetetov jezični razvoj, dok se djeci kojoj se manje čitalo vjerojatno teže izražavaju jezično. Jedno dugotrajno istraživanje je pokazalo da broj knjiga koje dijete ima u šestom mjesecu života ima značajan utjecaj na djetetov ekspresivni jezik u dobi od dvije godine, kao i na njegov uspjeh u testovima za upis u školu (Petrović-Sočo, 1997).

No, samo pasivno slušanje pri čitanju nije dovoljno za poboljšanje djetetovih jezičnih sposobnosti. Roditelji bi trebali aktivno sudjelovati u čitanju, postavljati pitanja i komentirati priču kako bi dijete bolje razumjelo i povezalno sadržaj s vlastitim iskustvom. Također, važno je razvijati druge vještine rane pismenosti poput prepoznavanja slova, rima, slogova i razumijevanja osnovnih gramatičkih struktura, koje su temelj za kasnije uspješno čitanje i pisanje.

3. FAZE TEHNIKA ČITANJA

Prema istraživanju čitanja koje je provela Prema Čudina Obradović 2008. godine, različite znanstvene grane i discipline bave se tom važnom vještinom te su iznjedrila važne spoznaje za razumijevanje procesa čitanja. Postoji nekoliko modela koji opisuju obradu podataka u ljudskoj svijesti tijekom čitanja, od prvog opažanja napisane riječi do razumijevanja smisla i poruke pročitane riječi (Perrow, 2010). Suvremeni modeli ističu nekoliko temeljnih spoznaja o procesu čitanja. Prvo, čitanje se odvija u mozgu kroz složene procese koji uključuju aktivaciju različitih dijelova mozga poput vizualnog korteksa za prepoznavanje slova i riječi, a zatim i jezičnih i kognitivnih dijelova mozga za razumijevanje smisla teksta.

Drugo, čitanje je proces koji uključuje kombiniranje više vrsta znanja, uključujući poznavanje slova, fonema, gramatike i semantike, kako bi se razumjela poruka teksta. Stoga je proces čitanja zapravo kompleksan skup vještina koje se razvijaju kroz godine obrazovanja i prakse. Treće, brzina i učinkovitost čitanja ovise o sposobnosti mozga da brzo prepozna i integrira niz različitih elemenata teksta (Moomaw, Hieronymus, 2008). Ovo uključuje sposobnost brzog prepoznavanja riječi i razumijevanja njihovog značenja, a također i sposobnost da se brzo prepoznaju i integriraju veće cjeline teksta.

Konačno, razumijevanje teksta ovisi o čitateljevoj sposobnosti da primijeni svoje znanje, razumijevanje konteksta i prethodno iskustvo kako bi izvukao značenje iz teksta. To znači da se proces čitanja ne svodi samo na dekodiranje slova i riječi, već uključuje i aktivno razmišljanje i korištenje kognitivnih vještina za razumijevanje teksta. U cjelini, istraživanje čitanja je važno jer pruža uvid u kompleksne procese u ljudskom mozgu koji su uključeni u čitanje, te nam pomaže da razumijemo kako ljudi obrađuju i razumiju pisani jezik. Ovi modeli procesa čitanja mogu pomoći u razvoju novih strategija za poboljšanje čitanja, posebno kod osoba koje imaju teškoće s čitanjem.

Čitanje je složen proces obrade informacija koji uključuje jednostavne i složene procese. Tehnika čitanja se odnosi na jednostavne procese, dok razumijevanje pročitano g spada u složene procese. Prilikom čitanja, koristimo istovremeno vid i sluh. Kri tična tehnika čitanja je pretvaranje slova u glasove, što zahtijeva poznavanje abecede. Uz poznavanje abecede, važno je razvijati fonološku svijest i sposobnost raščlambe riječi. Primjerice, riječ "mama" sastoji se od glasova "m-a-m-a".

Pri čitanju ove riječi, čitatelj prvo prepoznaje slovo "m" kao prvi glas "m", zatim prepoznaje slovo "a" kao drugi glas "a" i veže ga uz prvi glas "m" koji još uvijek pamti. Tako tvori "ma". Taj proces ponavlja za svako slovo u riječi, sve dok ne sastavi sve glasove u riječ (glasovnu sintezu). Ovaj proces se odvija bez obzira na to čita li se naglas ili u sebi (Moomaw, Hieronymus, 2008).

Kroz vježbanje tehnike čitanja, proces razumijevanja riječi, rečenica i cjelokupnog teksta postaje sve brži i automatiziran. Čitatelj više ne čita svako slovo pojedinačno, već prepoznaje riječ kao cjelinu. Također, prepoznaje veće dijelove rečenice kao cjelinu. Kada ovlada ovim procesima, pažnju može usmjeriti na značenje teksta koji čita. Glavni cilj početnog čitanja je ovladavanje tehnikom čitanja kako bi se proces čitanja automatizirao. Tek tada čitatelj može usredotočiti svoju pažnju na pronalaženje, razumijevanje i pamćenje sadržaja rečenica i cijelog teksta.

3.1. Faze usvajanja razumijevanja pročitano

Procesi razumijevanja teksta i tehnike čitanja su uzajamno povezani i razvijaju se istovremeno. To znači da dijete neće moći uspješno ovladati tehnikom čitanja ako prije toga nije steklo potrebne preduvjete za razumijevanje teksta. Ti preduvjeti uključuju razumijevanje pojedinačnih riječi, rečenica i cjelokupnog sadržaja priče, kao i sposobnost prenošenja govora u pismo, poznavanje pisma te razumijevanje svrhe pisanog oblika komunikacije. Važno je poticati razvoj ovih preduvjeta od najranije dobi.

Prema Čudina-Obradović (2008), razvoj razumijevanja teksta prolazi kroz nekoliko faza, uključujući razvoj govora, razumijevanje sadržaja priče, prenošenje govora u pismo te razumijevanje pisanih običaja. Ova podjela naglašava važnost cjelovitog pristupa razvoju razumijevanja teksta i tehnike čitanja, što podrazumijeva poticanje razvoja jezičnih i kognitivnih sposobnosti djeteta od najranije dobi.

a) RAZVOJ GOVORA

Razvoj govora uključuje razumijevanje značenja riječi, sposobnost povezivanja riječi u cjelovite rečenice i razumijevanje tih cjelina. U dobi od oko godinu dana, dijete počinje učiti govoriti od odraslih osoba koje ga okružuju. Primjećuje da se različitim bićima i predmetima pridjeljuju određeni nazivi i svojstva. Ako roditelji strpljivo imenuju predmete i bića oko sebe, opisuju radnje koje se događaju, ponavljaju djetetove izričaje na ispravan način, dodaju im

sadržaj i proširuju ih te naizmjenice slušaju dijete i govore s njim, doprinose razvoju njegovog govora. Na taj način, dijete stječe sposobnost izražavanja svojih želja i misli te obogaćuje svoj vokabular. To poboljšava razumijevanje značenja riječi i rečenica, te predstavlja temelj za razvoj čitalačkih vještina u kasnijoj dobi (Nenadić-Bilan, 1999).

b) RAZVOJ RAZUMIJEVANJA SADRŽAJA PRIČE

Dijete postupno razvija razumijevanje sadržaja priča ako mu roditelji redovito pričaju priče. Kroz pričanje, dijete percipira radnju, likove i odnose među njima te počinje primjećivati da svaka priča ima početak, sredinu i kraj. Djeca obično vole ponavljati poznate priče i ostvariti očekivani sretan završetak koji prekida emocionalnu napetost. Postupno se dijete usavršava u prepričavanju kratkih priča. Pričanje priča od strane roditelja jedan je od najjednostavnijih načina za poticanje govornog i čitačkog razvoja djeteta te produbljivanje odnosa između roditelja i djeteta (Hranjec, 2006).

c) RAZUMIJEVANJE PRENOŠENJA GOVORA U PISMO

Razumijevanje prenošenja govora u pismo važan je korak u razvoju pismenosti djeteta. Čitanje knjiga i priča pomaže djetetu da razvije razumijevanje povezanosti među likovima i događajima, kao i strukturu priče koja uključuje početak, sredinu i kraj. Međutim, čitanje knjige može izgubiti neke od prednosti pričanja priče, poput emocionalne povezanosti između djeteta i roditelja. Da bi dijete razumjelo pretvaranje govora u pismo, važno je čitati slikovnice s njima. Kroz ovaj proces, dijete uči da knjiga sadrži tekst, a roditelj naglas čita taj tekst i prevodi ga u izgovorene riječi, što pomaže u pretvaranju teksta u priču. Kako se dijete navikava na slušanje priče, tražit će da se pročitano ponavlja. Zajedničko čitanje slikovnica može biti jedan od najvažnijih načina za postizanje razine razumijevanja pretakanja pisanog teksta u priču i razvoj pismenosti kod djeteta (Perrow, 2010). Kroz ovaj proces, dijete uči povezivati riječi i slike s određenim događajima i likovima, a roditelj može poticati razgovor o tome što se događa u priči, postavljati pitanja i poticati djetetovo razumijevanje priče. Ovo zajedničko iskustvo može produbiti odnos između roditelja i djeteta te doprinijeti razvoju djetetovih govornih i čitačkih sposobnosti.

d) RAZUMIJEVANJE DOGOVORENIH PISANIH OBIČAJA

Kada dijete uči čitati, važno je usvojiti dogovorene pisane običaje. U našoj kulturi, čitanje počinje od prve stranice, a ako je knjiga na lijevoj strani, redak se čita slijeva nadesno, a tekst odozgo nadolje. Rečenica počinje velikim početnim slovom i završava točkom, upitnikom ili

uskličnikom. Zajedničko čitanje slikovnica s roditeljem pomaže djetetu da usvoji ove pisane običaje. Tijekom čitanja, dijete opaža pravila, privikava se na prebacivanje pogleda s kraja retka na početak sljedećega, primjećuje velika početna slova i postupno uočava sastavne dijelove riječi, odnosno slova (Petrović-Sočo, 1997). To sve priprema dijete za učenje tehnike čitanja, koja će mu omogućiti da samostalno dešifrira tekst i razumije njegovo značenje. Dakle, zajedničko čitanje slikovnica ne samo da pridonosi razvoju pismenosti kod djece, već i pomaže u usvajanju dogovorenih pisanih običaja.

3.2. Faze usvajanja tehnike čitanja

Tehnika čitanja se ne usvaja odjednom, već se radi o postupnom procesu koji se sastoji od nekoliko različitih faza. Prema Čudina-Obradović (2008), te faze uključuju fazu cjelovitog prepoznavanja, fazu početne glasovne raščlambe, fazu prevođenja slova u glas primjenom abecednog načela i fazu složenog prevođenja grafičkih u glasovne jedinice. U prvoj fazi, dijete se mora upoznati s odnosom između cijele riječi i njezinog značenja. Dijete se vodi logografskim načelom, tj. uči značenje cijele riječi napamet jer ona označava odgovarajuću izgovorenu riječ. Međutim, dijete često griješi u ovoj fazi i pokušava razumjeti značenje nepoznate riječi ovisno o kontekstu.

U drugoj fazi, dijete obraća pažnju na slova, odnosno glasove od kojih se riječ sastoji. Dijete počinje razumjeti da su riječi sastavljene od pojedinačnih zvučnih segmenata i da se različiti glasovi mogu kombinirati kako bi se stvorile različite riječi. Kada se dijete susretne s nepoznatom riječi, počinje orijentirati se ne samo po smislu, već i po početnom slovu ili glasu u riječi. Ova faza označava početak glasovne raščlambe. Faza prevođenja slova u glasove (abecednim principom) je najsloženija, ali i najvažnija faza učenja čitanja (Lasić-Lazić, Laszlo, M., Boras, 2008).

U ovoj fazi dijete prelazi s logografske na abecednu strategiju, prepoznaje slova i prevodi ih u glasove. Ova faza je najteža jer zahtijeva fonemsku analizu riječi i fonemsko pamćenje. Iako neka djeca sama otkrivaju kako raščlaniti i rekonstruirati riječi, druga će možda trebati pomoć u vježbama fonološke svijesti i fonemske analize. Poteškoće u svladavanju ove faze ukazuju na poteškoće u čitanju koje se mogu protezati kroz cijelo školovanje, pa i kasnije. U ovoj je fazi djetetova sposobnost čitanja elastičnija, što mu omogućuje čitanje riječi čak i ako ne zna njihovo značenje (Centner, 2007).

U četvrtoj fazi složenog prevođenja s grafičkih na fonemske jedinice dijete je već ovladalo vještinom čitanja. U procesu prevođenja grafema u foneme rukovode se cjelokupnom gramatičkom i sintaktičkom strukturom, a u izgovoru novih riječi oslanjaju se na poznate riječi. Koriste ortografsku strategiju - ne rastavljaju riječi na grafeme, već umjesto toga identificiraju poznate pravopisne jedinice. Ova je strategija kombinacija logografske strategije i fonemske analize. Odnosno, čitatelj prepoznaje ranije poznate riječi kao jezične i pravopisne jedinice, a pri susretu s nepoznatim pojmovima oslanjat će se na fonemsku analizu.

Slika 2 Zašto je važno čitati djetetu od najranije dobi?

Čitanje od rane dobi potiče razvoj kognitivnih sposobnosti.

Zajedničko čitanje potiče povezanost roditelja i djeteta.

Čitanje naglas od rane dobi potiče razvoj komunikacijskih vještina.

Čitanje potiče jezično-govorni razvoj djeteta.

Čitanje omogućuje bogaćenje djetetovog rječnika i proširenje općeg znanja.

Čitanjem se poboljšava djetetova sposobnost slušanja.

Čitanje priča omogućuje bolje razumijevanje vlastitih osjećaja, razvoj empatije i svijesti o različitostima.

Čitanjem pomažemo djetetu da zavoli knjigu od najranije dobi i stvori pozitivan odnos prema čitanju i pisanju.

Čitanjem od najranije dobi stvaraju se temelji ranoj pismenosti koja je važna za kasnije učenje čitanja, a time i za akademski uspjeh djeteta.

Izvor; <https://dv-cipelica.hr/wp-content/uploads/2020/11/ZASTO-JE-VAZNO-CITATI-DJETETU-OD-NAJRANIJE-DOBI.pdf> (10.03.2023.)

4. RAZVOJ I POTICAJNA OKOLINA ČITANJA

Uspješan govorni i čitački razvoj djeteta uvelike ovisi o poticajnoj obiteljskoj okolini. Prema Čudini-Obradović (2002), roditelji svojim stavom prema čitanju i ponašanjem mogu znatno utjecati na razvoj djeteta u ovom području. Razvijanje čitateljske kulture i poticanje čitanja važno je započeti već u najranijoj dobi djeteta, te kontinuirano provoditi tijekom cijelog njegovog odrastanja. Važno je pritom prilagoditi način čitanja i pristup prema dobi i interesima djeteta, kako bi aktivnost čitanja ostala zanimljiva i privlačna.

Prema Stričeviću, jedna od ključnih uloga roditelja u ovom procesu je da sami budu aktivni čitatelji. Djeca uče i modeliraju svoje ponašanje prema primjeru svojih roditelja, stoga će roditelji koji sami čitaju i pokazuju zanimanje za čitanje poslati pozitivnu poruku o važnosti ove aktivnosti. Preporučljivo je da u aktivnosti čitanja sudjeluju oba roditelja, kako bi se još više naglasila važnost i ugodnost čitanja u obiteljskom ozračju. Kao rezultat, dijete će vjerojatnije razviti ljubav prema čitanju, te će to biti odlična podloga za daljnji intelektualni i emocionalni razvoj.

Ljubav i pažnja koju roditelji pružaju svojoj djeci imaju veliki utjecaj na sve aspekte njihova razvoja, kako navodi Čudina-Obradović. Roditelji koji aktivno sudjeluju u odgoju i obrazovanju svoje djece, čitaju im priče, razgovaraju s njima i provode vrijeme s njima, utječu na njihov kognitivni, emocionalni i socijalni razvoj. Obitelj igra snažnu ulogu u stvaranju ljubavi prema knjigama i interesu za čitanje, što potvrđuje Zalar (2008). Kada se čita djeci, važno je stvoriti ugodnu atmosferu, prilagoditi glasnoću i ritam čitanja, te maknuti sve što bi moglo ometati pažnju. Također je bitno djeci pokazati koliko je ono što čitaju važno, što će dodatno povezati roditelja i dijete.

Čudina-Obradović ističe kako je važno knjigu i čitanje prikazati kao oblik zabave i veselja, kako bi djeca bila motivirana i zavoljela čitanje. Kada dijete razvije interes za čitanjem, važno je da se prostor za čitanje nastavi opremiti i prilagođavati djetetovim potrebama i interesima. To može uključivati dodavanje novih knjiga, promjenu rasporeda knjiga i drugih materijala za čitanje ili dodavanje udobnih sjedala i jastuka kako bi se stvorilo ugodno okruženje za čitanje. U vrtićima i školama, važno je da se čitanje integrira u svakodnevnu rutinu i da se potiču različite aktivnosti vezane uz čitanje, poput čitanja naglas, pisanja priča ili dramskih aktivnosti. Roditelji također mogu nastaviti podržavati djetetov interes za čitanjem kod kuće, omogućujući mu pristup knjigama i čitanju naglas zajedno s djetetom (Nenadić-Bilan, 1999).

Opremanje poticajne okoline za čitanje može pomoći u stvaranju ljubavi prema knjigama i čitanju te potaknuti razvoj djetetove mašte i kreativnosti.

Uz poticajnu okolinu, djeca rane i predškolske dobi mogu se veselo i ugodno upoznati s čitanjem, što će ih motivirati da istražuju knjige. Važno je stvoriti takvu atmosferu u kojoj će dijete biti potaknuto da istražuje, primjerice da samostalno listaju slikovnice, oponašaju roditelje i odgojitelje kako čitaju te traže ponovno čitanje određene slikovnice. Samo takva vedra i poticajna atmosfera može kod djeteta potaknuti zanimanje i ljubav prema čitanju i knjizi.

4.1. Kontekst dijaloškog čitanja u predškolskoj dobi

Dijaloško čitanje se odnosi na čitanje koje se fokusira na dijaloge između likova u tekstu. Umjesto da se pažnja posvećuje opisima, opisnim pasusima i unutrašnjim monolozima likova, fokus se usmjerava na razgovore koji se događaju između likova. Dijaloško čitanje je posebno korisno u književnim djelima u kojima se dijalozi koriste kao ključni elementi u razvoju likova i radnje. Ovaj pristup čitanju može vam pomoći da bolje razumijete odnose između likova, njihove motivacije i emocije.

Pri dijaloškom čitanju, čitatelj treba biti svjestan konteksta u kojem se dijalog odvija. Treba se također obratiti pažnja na stil govora likova, njihov ton i ritam razgovora. Uz to, važno je pratiti kako se dijalog razvija i kako se likovi međusobno utječu. Dijaloško čitanje može biti korisno i u analizi dramskih djela i filmskih scenarija, gdje su dijalozi često glavni elementi u priči. Ovaj pristup čitanju pomaže čitatelju da se bolje fokusira na ono što se govori, umjesto na ono što se događa oko likova. U ovom obliku čitanja, dijete i roditelj naizmjenično čitaju tekst i razgovaraju o pročitanoj (Maleš, Stričević, 2003). Tijekom čitanja knjige, čitanje se prekida kako bi se razgovaralo o sadržaju teksta i slikama.

Autorica Čudina-Obradović preporučuje da roditelj zajedno s djetetom čita slikovnice i tijekom čitanja razgovara s djetetom o pročitanoj tekstu kako bi provjerili razumijevanje djeteta. Dijete se potiče na prepričavanje priče po slikama, odgovaranje na pitanja i postavljanje pitanja o priči i likovima. Na taj način dijete aktivno sudjeluje u procesu čitanja i razvija vještine čitanja i komunikacije.

Prema Zimmermann i Hutchins (2009.), važno je da dijete postavlja pitanja tijekom čitanja. Postavljanje pitanja pomaže djetetu da bolje razumije tekst i pokazuje interes za pročitano. Roditelj bi trebao poticati dijete da postavlja pitanja i objasniti kako to može pomoći u

razjašnjavanju nejasnoća i boljem razumijevanju teksta. U dijaloškom čitanju, važno je da roditelj bude otvoren za različite ideje i interpretacije teksta te da ne kritizira dijete ako nije u potpunosti razumjelo pročitano. Umjesto toga, trebao bi dijete poticati na daljnje razmišljanje o priči i razvijanje vlastitog stila čitanja.

4.2. Čitanje u krilu

Čitanjem u krilu, dok promatraju odrasle osobe, dijete uči kako držati knjigu, kako okretati stranice, gdje je prva stranica te da treba pričekati da završi čitanje prve stranice prije nego pređe na sljedeću. Dobra je praksa tijekom čitanja djeci prstom pokazivati slike ili riječi na stranici jer dijete na taj način uči razliku između njih te da se bijeli razmaci između skupina slova označavaju početak i kraj riječi. Izuzetno je važno da iskustvo čitanja u krilu bude ugodno i udobno za dijete. Najbolje je smjestiti se u fotelju zajedno sjedeći ili ležeći u krevetu kako bi knjiga bila blizu i roditelju i djetetu. Na ovaj način, djetetu se osigurava nesmetan pristup za istraživanje i proučavanje knjige (Antonović, 2011.).

Korištenjem ovog pristupa, djeca aktivno sudjeluju u svim fazama čitanja, promatraju, uočavaju i povezuju pojmove sa slikama. Često se dogodi da djeca insistiraju na čitanju jedne određene slikovnice, a u vrtićkom okruženju mogu im se pridružiti i druga djeca, pa zajedno uzimaju knjigu iz ruke odgajateljice i sami ju zajedno proučavaju. Na ovaj način, razvija se dječje pamćenje i intelektualne sposobnosti.

Djeca često pokazuju razumijevanje pročitanoog teksta kroz geste, izraze lica i pokrete tijela. Oni obraćaju pažnju na boju glasa čitatelja i slike na stranici koja se trenutno čita. Ovo je dobar uvod u razvoj dječjeg govora jer djeca uskoro i sama počinju oponašati glasove i zvukove koje su čuli (Šagud, 1997). Ovaj pristup čitanju se često naziva "intimnim" jer se odnosi na platonski, blizak i brižan odnos između djece i odraslih tijekom čitalačkih aktivnosti. To je sličan odnos koji djeca imaju kod kuće sa svojim roditeljima i odnosi se na emocionalno iskustvo čitanja. Ovaj odnos se smatra preduvjetom za razvijanje navike čitanja koja će trajati cijeli život.

4.3. Predčitačke vještine i rana pismenost

Učenje vještina čitanja i pisanja je ključan zadatak u početnoj fazi obrazovanja. Uspjeh u usvajanju ovih vještina izravno ovisi o razvijenosti predčitačkih vještina, koje dijete stječe

iskustvom čitanja i pričanja. Ove vještine uključuju razumijevanje značenja rečenica, prepoznavanje pojedinačnih riječi i razumijevanje da se priča sastoji od početka, sredine i kraja. Važno je da dijete prije polaska u školu usvoji predčitačke vještine, jer su one neophodne za brzo i lako postizanje čitanja s razumijevanjem.

U predškolskoj dobi, roditelji imaju najveći utjecaj na razvoj rane pismenosti djeteta. Oni mogu potaknuti dijete da prirodno i postupno usvaja izgled, značenje, važnost i upotrebu pisanih tekstova. Kako bi potaknuli razvoj predčitačkih vještina, roditelji mogu razgovarati s djetetom, naglašavati važnost čitanja i pisanja, obogatiti njegov rječnik i znanje o svijetu oko njega te mu dati prostora da samo priča, prepričava, drži knjige i pribor za pisanje.

Dijete koje se često susreće s pisanim tekstovima, gleda i sluša roditelje koji čitaju ili pišu, te koje dobiva odgovore na pitanja o značenju nekih natpisa ili koje roditelji poučavaju značenje riječi ili teksta koji dijete sluša, razvit će pozitivan stav prema pisanom tekstu i bit će motivirano za učenje vještina čitanja i pisanja. Stoga je važno da roditelji potiču rane predčitačke vještine kod svoje djece kako bi im olakšali put prema usvajanju vještina čitanja i pisanja u kasnijim fazama obrazovanja.

Rana pismenost je ključna faza u razvoju djeteta, koja se odvija prije nego što dijete samo počne čitati i pisati. Za uspješno savladavanje čitanja, potrebno je da dijete usvoji određene predčitačke vještine, koje se počinju razvijati već u najranijoj dobi. Svijest o pisanom jeziku počinje se razvijati između druge i treće godine života djeteta, kada dijete počinje razumjeti funkciju i značenje pisanog jezika. Predčitačke vještine se odnose na tri aspekta: funkciju pisanog jezika, tehničke karakteristike pisma i procese i tehniku čitanja. Kod djece oko treće godine pojavljuje se svijest o funkciji pisanog jezika, te prepoznavanje da netko čita ili piše i da pročitani tekst ima poruku (Zalar, 2002).

U dobi od pet godina, djeca razvijaju svijest o tehničkim i dogovorenim karakteristikama pisma, uočavajući razlike u slovima, smjeru pisanja, razumiju interpunkciju, kao i to da se riječi sastoje od glasova te rimu. Grafo-foničko znanje, tj. svijest o povezanosti između glasova i slova, pojavljuje se između 6. i 7. godine. Važno je naglasiti da razvijene predčitačke vještine mogu predvidjeti hoće li dijete imati teškoće u čitanju, a teškoće se mogu primijetiti već kod trogodišnjaka. Roditelji kao modeli za dijete, trebaju poticati razvoj predčitačkih vještina. Svakodnevnim čitanjem, razgovorom o knjigama, poticanjem na čitanje i listanje knjige roditelji mogu utjecati i potaknuti razvoj predčitačkih vještina. To će olakšati djetetu kasnije savladavanje vještina čitanja i pisanja (Zalar, Boštjančić, Schlosser, 2008).

4.4. Aktivnosti i uloga odgajatelja

Djetetov odgojitelj i ustanova koju dijete pohađa igraju ključnu ulogu u razvoju vještine čitanja i ljubavi prema čitanju. Odgojitelji mogu putem različitih aktivnosti vezanih uz knjigu i čitanje, igre i posjeta knjižnicama, kod djece osvijestiti ulogu i važnost knjiga i slikovnica. Osim čitanja djeci i aktivnosti vezanih uz čitanje, odgojitelji su također kompetentne osobe koje odgajaju djecu i imaju znanja i iskustva u radu s djecom. Prema (Manguel, 2001), njihova uloga također uključuje informiranje roditelja o dobrobiti koje slikovnice donose u dječjem razvoju.

Komunikacija između odgojitelja i djeteta je ključna, a temelji se na stvaranju socio-emocionalne veze. Kroz aktivnosti koje se bave knjigama i čitanjem, te čestim posjetima knjižnicama, odgojitelji djecu svjesno rade na razvijanju značaja čitanja u životu. Prema Čudini-Obradović (2014), odgojitelji u vrtiću trebaju stvoriti inspirativan prostor opremljen slikovnicama, časopisima, bajkama i različitim pisanom materijalom, koji je lako dostupan djeci. Međutim, nije dovoljno samo izložiti materijal, već je važno djeci pokazati zanimljive sadržaje i kako se koristiti s ponuđenim materijalom.

Važna uloga odgojitelja i vrtića u razvoju djetetove vještine čitanja i ljubavi prema čitanju podrazumijeva osiguravanje prostora i materijala vezanih uz knjigu i čitanje, te primjer čestog i radosnog čitanja odgojitelja. Prostor vrtića trebao bi biti opremljen različitim pisanim materijalima poput slikovnica, stripova, dječjih enciklopedija i časopisa, a materijal bi uvijek trebao biti dostupan djeci (Šagud, 1997). Osim opremanja prostora, važno je djeci pokazati kako se koriste materijali te što se sve zanimljivo u njima nalazi. Dnevni raspored vrtića trebao bi biti prilagođen razvojnim potrebama djece i uključivati vrijeme i prostor za organizaciju aktivnosti vezanih uz čitanje.

Fizičko okruženje centra trebalo bi biti bogato i raznovrsno opremljeno tiskanim materijalom koji će djecu poticati na aktivnosti vezane uz čitanje. Primjerenim odabirom namještaja, sredstava i opreme, centar postaje zanimljiv i ugodan, a pozitivno ozračje u centru privlači i djecu koja nisu sklona čitanju. U interakciji s poticajnim materijalima potiču se i razvijaju predčitačke vještine predškolskog djeteta. Uloga odgojitelja je osigurati zajedno sa stručnim ustanovama poticajan prostor za djecu te provoditi različite aktivnosti vezane uz čitanje i dječju književnost.

Na taj način, odgojitelji mogu pridonijeti razvoju dječje radoznalosti, kreativnosti, jezičnih i čitalačkih vještina. Uz to, potiču dječju maštu i razvijaju ljubav prema knjigama, što može dovesti do daljnjeg razvoja dječjeg intelekta i osobnosti. Odgojitelj ima ključnu ulogu u razvoju ljubavi prema čitanju i knjizi te razvoju predčitačkih vještina djece. Za postizanje ovih ciljeva izuzetno je važna kvalitetna komunikacija između odgojitelja i djeteta, koja se temelji na stvaranju socio-emocionalne veze. Kako bi djeca razvila interes za čitanje, odgojitelj provodi aktivnosti vezane uz knjige i čitanje te često posjećuje knjižnice.

Autorica Čudina-Obradović (2014) ističe da odgojitelji u vrtićima moraju stvoriti poticajni prostor koji će biti opremljen slikovnicama, časopisima, bajkama i drugim pisanim materijalima koji su lako dostupni djeci. Međutim, nije dovoljno samo izložiti materijal - odgojitelj mora pokazati djeci zanimljive sadržaje i objasniti im kako se koristiti ponuđenim materijalima. Osim toga, odgojitelj mora poznavati i pratiti interese djece te opremiti prostor prema njihovim zanimanjima. Također, prostor se uređuje i oprema prema stupnju razvoja djece, s ciljem poticanja višeg stupnja razvoja.

Centar za čitanje je oblik poticajnog prostora koji odgojitelj stvara kako bi djecu potaknuo na istraživanje i sudjelovanje, ali bez prisile. Ovaj prostor obično sadrži kutak za čitanje, pisanje, slušanje priča te centar za samostalno stvaranje slikovnica. Važno je da centri budu zanimljivi i ugodni djeci, te da odgojitelj opremi prostor raznovrsnim slikovnicama, časopisima, stripovima, enciklopedijama, bajkama te materijalima poput olovaka, škara, bojica i papira. Svi ovi poticajni materijali igraju ključnu ulogu u razvoju predčitačkih vještina djece (Petrović-Sočo, 1997). U vrtićima se svakodnevno provode aktivnosti čitanja, a prema Čudini-Obradović (2002), odgojitelj treba stvoriti ugodnu i toplu atmosferu prije samog čitanja priče, što će pridonijeti doživljaju priče. Također, važno je da odgojitelj tijekom čitanja bude smiren i opušten kako bi dijete osjećalo ugodu tijekom aktivnosti. Ako je odgojitelj napet i nervozan, dijete se neće osjećati ugodno i neće htjeti nastaviti s aktivnošću.

Odgojitelj postupno uključuje djecu u čitanje postavljanjem poticajnih pitanja i razgovorom o pročitanoj tekstu i slikama, što potiče djetetovu aktivnost i sudjelovanje. Odgojitelj također treba biti strpljiv, poticati dijete na interakciju, pohvaliti ga i proširiti njegov govor (Perrow, 2010). Kao djetetov model, odgojitelj ima važnu ulogu u ukazivanju na važnost čitanja u životu. Odgojitelji u vrtiću svakodnevno provode aktivnosti čitanja kako bi potaknuli razvoj djeteta. Važno je da odgojitelj stvori ugodnu i opuštajuću atmosferu prije početka čitanja kako bi dijete u potpunosti doživjelo priču. Tijekom čitanja odgojitelj treba biti smiren i opušten, te

postupno uključivati djecu u čitanje postavljanjem poticajnih pitanja i razgovorom o pročitanoj tekstu i slikama.

Dijete postaje aktivni sudionik čitanja, a odgojitelj ga treba poticati na interakciju, pohvaljivati i proširivati njegov govor. Kvalitetna suradnja između odgojitelja i roditelja te njihov odnos prema čitanju igraju važnu ulogu u djetetovom razvoju. Odgojitelji trebaju upoznati roditelje s važnosti čitanja, te ih savjetovati kako birati književne vrste primjerene dobi djeteta i kvalitetnog sadržaja i ilustracije (Civardi, Dunbar, et.al.2015). Organiziranje aktivnosti poput pričanja priče, igre scenskim lutkama, dramatizacije i čitanja slikovnica pomaže u uspostavljanju bolje komunikacije s djecom i roditeljima.

Važno je da odgojitelj konstantno potiče spontani govor djeteta te provodi zanimljive aktivnosti i nudi zanimljiv poticajni materijal kako bi djeca prihvatila čitanje kao dio svakodnevnice, a ne kao obvezu što uvelike utječe na djetetov cjelokupan razvoj. U dječjem vrtiću, odgojitelj ima važnu ulogu u organiziranju aktivnosti vezanih uz čitanje, kao što su čitanje djeci i čitanje s djecom, te postupno uključivanje djeteta u proces praćenja teksta. Ove aktivnosti bi trebale biti neizostavan dio svakoga radnog dana. Osim slušanja priča, odgojitelj bi trebao poticati dijete da aktivno sudjeluje i promatra sliku u tekstu, kako bi razvijalo svoje govorne vještine u razgovoru s odgojiteljem (Martinović, Stričević, 2011).

Pored bogatog i poticajnog prostorno-materijalnog okruženja, također se ističe važnost emocionalnog aspekta literarnog okruženja. Odgojitelj bi trebao pozvati djecu na sudjelovanje, ali ih ne prisiljavati. Kroz brojne igre i aktivnosti za poticanje predčitačkih vještina, uz pričanje i čitanje odgojitelja, dijete se može uključiti u aktivnosti neovisno o njegovim trenutnim, individualno različitim potrebama. Međutim, autorica Centner (2007) naglašava da dječji vrtić ne može nadomjestiti dom, već ga samo upotpunjuje. Zato je važna zajednička suradnja roditelja i odgojitelja te njihov odnos prema čitanju i knjizi, što doprinosi cjelokupnom razvoju djeteta.

Život djece u vrtiću i njihov kvalitetan razvoj ovise o sociopedagoškom aspektu, odnosno odnosu između odgojitelja i djeteta, te materijalnom aspektu koji se odnosi na opremljenost i raspored prostora. Odgojna grupa, kao specifična društvena zajednica djece i odraslih, najčešće stječe svoj identitet i dinamiku življenja pod utjecajem odgojitelja. Stoga, stručna osposobljenost odgojitelja, njegova pedagoška kultura, stavovi i očekivanja, prepoznavanje aktualnog stupnja razvoja djeteta u kontekstu njegove aktivnosti te usmjeravanje k aktivnostima višeg razvojnog stupnja, kao i način na koji organizira i potiče djecu na

zajedničke aktivnosti s njim, individualno i u grupi, u određeno vrijeme i u određenoj mjeri, određuju poticanje ili ograničavanje sociopedagoškog aspekta institucijskog konteksta (Moomaw, Hieronymus, 2008).

Odgojitelji i predškolske ustanove imaju važnu ulogu u informiranju roditelja o važnosti slikovnica za kognitivni, emocionalni i socijalni razvoj djeteta. Putem plakata, letaka te roditeljskih sastanaka, odgojitelji mogu približiti slikovnice i pisanu riječ roditeljima te ih osvijestiti o važnosti čitanja. Uz to, odgojitelj bi trebao biti osoba koja zna koje su slikovnice prikladne za djecu te koje su karakteristike kvalitetnih slikovnica, kako bi na primjeren način osvijestio roditelje.

Uloga predškolske ustanove, odgojitelja te stručne službe je osigurati prostor u kojem će djeca zajedno s roditeljima i odgojiteljima moći čitati, izrađivati slikovnice te se baviti različitim aktivnostima i igrama vezanim za čitanje. Također, trebaju nabaviti dovoljan broj kvalitetnih slikovnica koje su primjerene djeci i njihovom razvoju, organizirati posjete knjižnicama te u vrtiću ugostiti autore slikovnica.

4.5. Igrom do čitanja

Djeca već tijekom treće godine života počinju prepoznati da netko čita ili piše te da iz pisanog teksta proizlazi neka poruka. Do pete godine života, djeca počinju razlikovati slova i riječi kao odvojene i zasebne cjeline u tekstu, te mogu prepoznati glasove unutar riječi. U šestoj godini života, djeca počinju rastavljati riječi na glasove i upoznaju se s rimom, što je temelj razvoja čitačke vještine. Spremnost na učenje čitanja doseže vrhunac u sedmoj godini života, kada djeca spoznaju vezu između glasa i za njega dogovorenog znaka – slova (Manguel, 2001).

Svakodnevno čitanje djetetu ima ključnu ulogu u razvoju njegovih čitačkih vještina, ali također potiče i razvija ljubav prema čitanju koja postaje važan dio djetetovog života. Stoga bi čitanje trebalo biti dio svakodnevne rutine, kako bi se dijete što više upoznavalo s različitim vrstama teksta i steklo različite vještine. Na taj način, čitanje će postati prirodna i ugodna aktivnost koju će dijete rado prakticirati.

Igra je najvažniji dio djetinjstva, stoga je važno da se sve aktivnosti za razvoj pismenosti provode kroz igru. Mnoga iskustva u igri zapravo potiču ranu pismenost, kao što su sortiranje

sličica, slaganje kockica, razvrstavanje kartica po različitim kategorijama ili igranje plastelinom. Slušanje, govor, čitanje i pisanje su međusobno povezane funkcije istog komunikacijskog sustava koji se zove jezik (Lasić-Lazić, Laszlo, M., Boras, 2008). Djeca usvajaju jezik prije nego što nauče čitati i pisati, te je jezik osnova za usvajanje pisanog jezika.

Rječnik je bitan za kvalitetu čitanja i pisanja, a djeca ga usvajaju uz pomoć socijalnih interakcija i indirektnih izvora poput čitanja priča. Kroz knjige i priče, djeca uče o ljudima, mjestima i iskustvima. Slušanje i razgovor o pričama pomaže djeci da izgrade svoj vokabular i na zabavan način ih uči osnovnim pojmovima pismenosti, kao što su veza između pisane i izgovorene riječi, činjenica da pisana riječ nosi značenje, te da čitamo slijeva nadesno, od vrha do dna stranice i od prednje prema stražnjoj strani. Stoga, važno je da se čitanje i pisanje djeci približe kroz igru i zabavu kako bi se razvila njihova ljubav prema čitanju i pisanju. U nastavku su nabrojane igre koje potiču čitanje (Santagostino, 2010);

- Igranje memorije potiče djecu da primijete da su neke stvari potpuno jednake. To ih navodi na shvaćanje da slova u riječi moraju biti napisana jednako i u jednakom rasporedu da bi nosila određeno značenje.
- Plesanje uz glazbu uz upute poput "ruke gore, dolje, okreni se..." Ova igra uči djecu pojmove poput gore, dolje, naprijed, natrag, lijevo i desno, te ih dodaje u njihov rječnik. Razumijevanje tih pojmova dovodi do znanja kako se riječi čitaju i pišu na stranici.
- Čitanje pjesmica s rimom i smišljanje novih rima Auditivna percepcija je nezaobilazan preduvjet za usvajanje čitanja. Dijete mora čuti dijelove govora prije nego što počne čitati, a percepcija slogova je preduvjet za prepoznavanje rime. Kroz ovu igru djeca postaju svjesna fonema, najmanje jedinice zvukova koji sačinjavaju riječi. Ta svijest dovodi do uspjeha u čitanju i pisanju.
- Igranje trgovine - djeca trebaju napraviti znakove i cijene za namirnice. Djeca pomoću pisanja pružaju određene informacije, što ih navodi na zaključak da pisana riječ ima veliku važnost jer ona nosi neko značenje.
- Prepričavanje omiljene priče drugom djetetu ili nekoj igrački. Kroz ovu igru djeca stječu povjerenje u sebe i svoju sposobnost da nauče čitati. Vježbaju pričati priču onim redoslijedom kojim je i pročitana: početak, sredina, kraj. Prate slijed priče što je iznimno važno ako govorimo o čitanju s razumijevanjem.

- Bojenje sličnih slova u nekom tekstu (npr. u novinskom članku treba sva slova "b" obojiti plavom bojom, a sva slova "d" žutom bojom). Ova igra uči djecu vezu između grafema i fonema, te ih potiče da uoče vizualno slična slova.
- Izrada slova od plastelina. Ova igra kroz igru počinje učiti djecu nazive slova, a igra s plastelinom odlična je za razvoj motorike prstiju, koja treba biti dobro razvijena kako bi držanje olovke i pisanje bilo lakše svladano.

5. DJEČJA KNJIŽEVNOST

Dječja književnost je poseban segment književnosti namijenjen djeci. Prema definiciji Hranjeca, obuhvaća djela koja su tematski i formalno primjerena za dobnu skupinu djece, te su autori svjesno namijenili djeci ili su djela koja nisu namijenjena isključivo djeci, ali su primjereni i prihvatljivi za njih. Važnost dječje književnosti u životu djece leži u tome što obogaćuje dječji svijet i ima odgojnu funkciju te poruke za dijete.

Dječju književnost možemo podijeliti u dvije skupine: pravu dječju književnost i granične vrste. Prava dječja književnost uključuje slikovnice, poeziju, priče i dječje romane. Granične vrste obuhvaćaju basne, romane o životinjama, pustolovne i povijesne romane, znanstvenu fantastiku, putopise i biografska djela (Perrow, 2010). Prava dječja književnost zadovoljava tri ključna kriterija: pisana je za djecu, protagonisti su djeca ili životinje ili nešto blisko djeci, te su nakladnici i knjižničari deklarirali ta djela kao dječja književnost (Martinović, Stričević, 2011).

5.1. Književne vrste koje se najčešće čitaju djeci

4.1. Slikovnica

Slikovnica je književni format koji se definira na različite načine od strane različitih autora. Prema Martinoviću, slikovnica je prvi čitateljski materijal s kojim se dijete susreće, dok je (Čačko, 1999) definira kao prvo likovno-literarno djelo koje dijete doživljava svim osjetilima. (Maleš, Stričević, 2003) smatra da se djeca kroz likove u slikovnicama uživljavaju u njihov svijet, uče i proživljavaju razne emocije. Cilj slikovnice je upoznati dijete s likovima, potaknuti maštu, prenijeti doživljaje i potaknuti kreativnost.

Slikovnica je knjiga za sve, bez obzira na dob, a prva je knjiga s kojom se dijete susreće u najranijoj dobi. Osim što zabavlja i potiče maštu, slikovnica ima i odgojnu ulogu, jer kroz igru i ilustracije djeca upoznaju svijet književnosti. Važno je da ilustrator pozna dječju psihologiju i faze razvoja za određenu dob djeteta kako bi slikovnica ispunila svoju odgojnu funkciju. Slikovnice su važne za djetetov razvoj te bi trebale biti dio djetetove svakodnevnice. One djetetu pomažu u upoznavanju svijeta i odnosima u svijetu, a istovremeno bude umjetnika u djetetu i potiču niz emocija. Roditelji i odgojitelji imaju ključnu ulogu u odabiru

slikovnica koje su primjerene dobi djeteta, sadrže kvalitetan sadržaj i ilustracije te prate djetetove interese i razvojnu razinu.

Slikovnice su danas dostupne na raznim mjestima, pa je važno birati one koje su napisali poznati autori kako bismo izbjegli nekvalitetne slikovnice čija je jedina namjera profit. Čudina-Obradović (2002) upozorava na slikovnice koje su pune kiča, nisu kvalitetne za gledanje ni čitanje te su često nemaštovite i stereotipne, s nekvalitetnim i besmislenim tekstom. Stoga je izbor kvalitetnih slikovnica važan za poticanje djetetove mašte i intelektualnog razvoja.

Slika 3 Čitanje slikovnice savjet roditeljima

Izvor; <https://www.djecji-vrtic-osmijeh.hr/documents/Citajmo-djeci-od-najranije-dobi.pdf> (15.3.2023.)

Kvalitetna slikovnica treba zadovoljiti estetske i pedagoške kriterije, imati smislen i zanimljiv tekst te biti prilagođena razvoju, interesima i sposobnostima djece kojoj se čita. Ilustracije također trebaju biti kvalitetne, razumljive i maštovite kako bi potaknule dječju maštu i razmišljanje. Sigurnost je također važna, a slikovnice bi trebale imati zaobljene rubove, biti tiskane neotrovnim bojama i lagane za rukovanje kako bi se izbjegle ozljede. Slikovnica je knjiga koja kombinira tekst i ilustracije te potiče cjelokupni razvoj djeteta. Postoji mnogo

definicija slikovnice, ali svi se autori slažu da je slikovnica važan dio dječje svakodnevnice i ima važnu ulogu u odgoju i razvoju djeteta. Roditelji i odgojitelji imaju važnu ulogu u odabiru kvalitetnih slikovnica koje odgovaraju dobi, interesima i razvojnoj razini djeteta. Postoji pet funkcija slikovnica: informacijsko-odgojna, spoznajna, iskustvena, estetska i zabavna funkcija (Čačko, 1999).

Informacijsko-odgojna funkcija slikovnica omogućava djeci da lakše spoznaju odnose među stvarima i pojavama te promjene na kvalificiraniji način. Djeca dobivaju odgovore na mnoga pitanja koja si sama postavljaju ili postavljaju roditeljima, a postupno uočavaju da su knjige izvori znanja te pomoću slikovnica razvijaju svoje mišljenje.

Spoznajna funkcija slikovnica omogućava djeci da provjere svoje znanje i spoznaje o stvarima, odnosima i pojavama. To im osigurava da su njihovi stavovi ispravni i istiniti.

Iskustvena funkcija slikovnica omogućava socijalizaciju djeteta i razvoj djeteta u ljudsko biće i punopravnog člana ljudske zajednice. Dijete kroz slikovnicu upoznaje okruženje u kojem se ne nalazi te razmjenjuje znanje i iskustva.

Estetska funkcija slikovnica razvija kod djece osjećaj za lijepo, privlačno i umjetnost. Ljepota likovnih i grafičkih komponenti slikovnica je najvažniji poticaj za interes djeteta prema slikovnicama te sama slikovnica utječe na ukus djeteta.

Zabavna funkcija slikovnica omogućava djeci učenje kroz igru. Jedna od uloga slikovnica je igra, a ona je važna funkcija čitanja slikovnica.

5.2. Bajke

Bajka je jednostavna prozna vrsta koja se obično sastoji od zbiljskih i nadnaravnih elemenata, sukoba između dobra i zla, čudesnih i neobičnih preobrazbi, kušnji te čudesnih i čarobnih predmeta. Ona se često naziva i kraljicom priča te je jedan od najstarijih oblika usmenog narodnog stvaralaštva. Bajka polazi od mitološkog poimanja svijeta i njezini čarobni događaji i predmeti čine ju posebnom među ostalim književnim vrstama. Riječ „bajka“ (od arhaičnog glagola "*bajati*", što znači vraćati, čarati, izvorno pripovijedati) ima dva značenja (Lasić-Lazić, Laszlo, M., Boras, 2008).

Prema književnoj teoriji, bajka je književno djelo u kojem se susreću zbiljski i nadnaravni svijet, dok u razgovornom smislu, riječ „bajka“ ima podcjenjivačko značenje jer se često koristi kao sinonim za izmišljotine ili prazne priče. Bajke su prozna vrsta koja obuhvaća širok

spektar tema, motiva i raspoloženja, ali sve imaju zajedničke karakteristike. U njima se uz ljude i životinje pojavljuju natprirodna bića dobra i zla, a opis mjesta i vremena je često minimalan. Likovi su jednodimenzionalni, a česte su preobrazbe poput pretvaranja žabe u kraljevića. Pričanje bajki je obično jednostavno i lako razumljivo.

Prema Nenadić-Bilan, (1999), bajka je kratka poetska priča fantastičnog sadržaja u kojoj se događaju različiti doživljaji realnih i nadrealnih bića. Bajka opisuje nestvarno, izmišljeno i nevjerovatno, a često se naziva izmišljotinom. Struktura bajke, prema Zimmermann, Hutchins, (2009)., ima izraženu egzistencijalnu motivaciju prikazujući borbu protiv teškoća i prepreka, ali na kraju uvijek pobjeđuje dobro. U bajkama se često pojavljuju polarizirani likovi, od dobrih do zlih, a djeca se najčešće poistovjećuju s dobrim likovima.

Poistovjećivanje s likovima karakteristično je za dječju recepciju bajki, pa se one smatraju pravim dječjim književnim oblikom. Bajke imaju izravan i neizravan utjecaj na sve područje djetetova razvoja. Djeca vježbaju finu motoriku i potiču motorički razvoj kroz imitiranje scena i pokreta iz bajki. Razvijaju empatiju i izražavaju svoje osjećaje kroz igru i uživanje u različite uloge. Kroz probleme i zaplete u bajkama, djeca razvijaju kritičko mišljenje i nauče konstruktivno rješavati slične situacije u svom životu.

Bajke također imaju veliki značaj u jezičnom razvoju djeteta. Slušajući druge kako im pričaju bajke, djeca ih imitiraju, ponavljaju fraze i kasnije mogu samostalno ispričati cijelu priču. Bajke obuhvaćaju različite teme, motive i raspoloženja, ali imaju neke zajedničke crte. Karakteristično je da se u bajkama susrećemo s ljudskim likovima i životinjama, kao i s natprirodnim bićima koja mogu biti dobra ili zla. Opisi mjesta i vremena nisu detaljni, a likovi su jednodimenzionalni te se često događaju preobrazbe, poput žabe koja postaje kraljević. Stil pripovijedanja u bajkama je jednostavan i lako razumljiv.

(Manguel, 2001) opisuje bajku kao kratku poetsku priču fantastičnog sadržaja u kojoj se događaju različiti doživljaji realnih i nadrealnih bića. Bajke opisuju nestvarno, izmišljeno i nevjerovatno, stoga ih naziva „izmišljotinama“. Civardi, Dunbar, et.al.(2015) naglašavaju da je struktura bajke izražena egzistencijalnom motivacijom, gdje se prikazuju borbe protiv svih teškoća i prepreka, ali na kraju dobro uvijek pobjeđuje. U bajkama se često pojavljuje polarizacija likova, gdje se dobri likovi bore protiv zlih likova.

Djeca se često poistovjećuju s dobrim likovima, što je specifično za dječju recepciju, pa se bajke nazivaju pravim dječjim književnim oblikom. Bajke na različite načine izravno i neizravno utječu na sve područja djetetovog razvoja. Djeca razvijaju finu motoriku te potiču

motorički razvoj kroz imitiranje različitih scena iz bajki i pokazivanjem pokreta. Uživljavanjem u različite uloge, djeca razvijaju empatiju, izražavaju svoje osjećaje straha ili ljutnje te kroz igru razgovaraju o problemima, osjećajima i viđenju svijeta oko sebe. Dijete se u bajkama susreće s nizom problema i zapleta koje pokušava riješiti, što utječe na razvijanje kritičkog mišljenja te konstruktivno rješavanje sličnih situacija u svom životu. Bajke također imaju veliki značaj u jezičnom razvoju djeteta. Slušajući druge kako pričaju bajke, dijete ih imitira, ponavlja neke fraze, a kasnije i samostalno može ispričati cijelu priču.

5.3. Poezija

Djeca su izložena poeziji od najranijih godina života, često prije nego što se upoznaju sa slikovnicama ili bajkama. Uspavanke su prvi oblik poezije s kojima se dijete susreće, a dječja poezija omogućuje povezivanje odgajatelja s djecom te pomaže u usvajanju novih znanja kroz čitanje. Prema Zalaru, poezija za djecu razlikuje se od poezije za odrasle jer se obraća dječjim doživljajima te mora koristiti metafore i usporedbe koje su bliske djeci. Odabir sadržaja mora se pažljivo provesti jer djeca su osjetljiva na sadržaje koji ih mogu povrijediti, rastužiti ili zaplašiti.

Dječje pjesme su dio šireg pjesničkog opusa, a sadrže teme i motive koji su bliski djeci. Djeca vole slušati pjesme zbog čestog ponavljanja rima koje često izaziva smijeh i veselje. Za djecu je manje bitan sadržaj pjesme, a više zvučnost riječi. Poezija ispunjava djetetovu potrebu za ritmom. Čudina-Obradović (2008.) smatra kako su djeca kojima su od najranije dobi čitane i pjevane pjesme u rimi bolje pripremljena te imaju manje govornih poteškoća. Susret s poezijom počinje već u najranijoj dobi kroz uspavanke, prije slikovnica i bajki. Dječja poezija omogućuje odgojitelju da se poveže s djecom te da im prenese nova znanja.

Za razliku od poezije za odrasle, dječja poezija prilagođena je dječjim doživljajima i interesima. Važno je pažljivo birati pjesme koje će se ponuditi djeci, jer se djeca lako mogu rastužiti, zaplašiti ili povrijediti. Način čitanja pjesme je izuzetno važan, jer treba prenijeti pjesnikove osjećaje. Pri čitanju je važno voditi računa o interpunkcijskim znakovima, jer bez njih pjesma gubi smisao. Nakon čitanja pjesme, važno je razgovarati s djecom o njihovim dojmovima, o tome što im se sviđa u pjesmi te razumiju li njezin sadržaj.

Poezija ima veliki utjecaj na cjelokupan dječji razvoj te na savladavanje odgojnih zadataka, stoga je bitno birati pjesme čiji je sadržaj kvalitetan i prilagođen dobi djeteta. Djeca vole

pjesme zbog čestog ponavljanja rima, što izaziva smijeh i veselje. Poezija također ispunjava djetetovu potrebu za ritam, a djeca kojima se od najranije dobi čitaju i pjevaju pjesme u rimi kasnije imaju manje govornih poteškoća.

5.4. Priče

Postavlja se pitanje: što je bolje, čitati ili pričati priče? Zapravo, dobro bi bilo prakticirati i jedno i drugo. Pričanje priča je življe od čitanja, jer osoba koja priča priču koristi više gestikulacije i više je usmjerena na svoje osjećaje. Međutim, ponekad može biti teško smisliti priču ili se dosljedno držati iste priče. Maloj djeci je važno dosljedno ponavljanje priče, jer im to daje osjećaj sigurnosti i stabilnosti. Većina odraslih se u početku osjeća nesigurno pri pričanju priča pa radije čita, ali djetetova zainteresiranost za svaku našu riječ može nam dati hrabrosti da se okušamo u pričanju.

Na primjer, možemo ispričati priču o liku koji je proživio dan sličan našem, ili napraviti prerušeni izvještaj o tome što je dijete radilo taj dan. Priče su iznimno važne za razvoj djeteta, potiču razvoj govora, percepcije, pažnje, pamćenja i zaključivanja, ali i za stvaranje osjećaja bliskosti i povezanosti između roditelja/odraslih i djece. Kada se radi o čitanju ili pričanju priča, važno je prilagoditi se preferencijama djeteta i aktivnostima koje ga najviše zanimaju. Međutim, bez obzira na način pričanja, važno je da odrasli koji priča osjeća ugodu i zadovoljstvo tijekom tog iskustva (Vizek Vidović, Hrabar, 1999).

Važno je izolirati se od svih smetnji dok pričamo priču, a dijete bi trebalo biti u našoj blizini, sjedeći ili ležeći kraj nas. Mjesto na kojem pričamo priču trebalo bi biti ugodno i mirno. Kada pričamo priču, glas ne bi smio biti monotoni, pretjerano glasan ili dosadan. Umjesto toga, trebamo varirati ritam i glasnoću. Stanke su također važne kako bi dijete moglo procesuirati ono što sluša i zamišljati priču. Djeca vole kada se mijenja tempo, dinamika i boja glasa, a geste, pokreti i mimika tijela pomažu djeci da lakše prate i pamte priču (Zimmermann, Hutchins, 2009).

Uspjeh priče također ovisi o govoru koji koristimo. Govor koji se koristi u razgovoru s djetetom ima veliki utjecaj na njegov emocionalni i socijalni razvoj. Dakle, geste, pokreti i mimika su bitni, kao i sam izbor riječi. Kada se dijete osjeća potaknuto, to može imati pozitivan utjecaj na njegov razvoj i stvaranje emocionalnih veza s drugima. Kada su djeca mlađa, priče koje im pričamo su kraće i jednostavnije, fokusirane na iskustva koja su im

bliska u svakodnevnom životu. Kako dijete odrasta, njihove sposobnosti i interesi se mijenjaju i priče postaju sve složenije. U starijoj predškolskoj dobi, djeca se zanimaju za priče o ljudima i svijetu oko sebe, te su otvorenija prema bajkama i basnama iz udaljenijih krajeva.

Priče također mogu biti korisne u ispravljanju neprimjerenog dječjeg ponašanja. Dostupna literatura, kao što su Bajke i priče za laku noć autorice Susan Perow, može pružiti prijedloge priča za različite problematične situacije - strah od odvajanja, rivalstvo među braćom i sestrama, tugu, noćne more i slično.

6. ZAKLJUČAK

Iz literature i rada se može zaključiti da čitanje djeci od najranije dobi ima veliku važnost za kognitivni, socijalni i emocionalni razvoj djeteta. Čitanjem djeci u predškolskoj dobi razvijamo ljubav prema knjigama i čitanju. Opremljenost okoline različitim poticajnim sredstvima poput slikovnica, stripova, časopisa, papira potiče djecu na istraživanje i stvaranje interesa za čitanje i knjige. Dijete tijekom čitanja s osobom koja mu čita stvara poseban oblik bliskosti i osjeća se sretno i zadovoljno.

Dijaloško čitanje je oblik poticajnog čitanja u kojem je dijete aktivan sudionik. Ovaj oblik čitanja utječe na cjelokupan razvoj djeteta. Odgojitelji i odgojno-obrazovne ustanove koje provode aktivnosti čitanja knjiga, posjete knjižnicama i posjete autorima u vrtiću potiču interes djece za knjige i čitanje. Odgojitelji prate dječje interese te opremaju prostor prema stupnju aktualnog razvoja, ali s poticanjem višeg stupnja razvoja. Stoga je važno da odabiru kvalitetne pjesme i knjige prilagođene dobi djeteta kako bi potaknuli njihov interes za čitanje i razvili ljubav prema knjigama.

Čitanje djeci od najranije dobi ima pozitivan utjecaj na kognitivni, socijalni i emocionalni razvoj djeteta te razvija njihovo pamćenje, zaključivanje i misaone operacije. Dječja književnost, poput slikovnica, oplemenjuje i bogati dječji život, potičući maštu i kreativnost. Pri odabiru slikovnica, važno je odabrati kvalitetnu slikovnicu prilagođenu dobi djeteta. Pored slikovnica, važno je djecu upoznati s raznim vrstama dječje književnosti kako bi se razvijao njihov interes za čitanje i knjige. Uz to, odgojitelji i roditelji trebaju poticati čitanje kod djece i stvoriti poticajnu obiteljsku okolinu koja podržava čitanje. Čitanje s djecom stvara poseban oblik bliskosti i osjećaj zadovoljstva. Kroz dijaloško čitanje, dijete postaje aktivan sudionik u čitanju, što utječe na njegov cjelokupni razvoj. Sve u svemu, čitanje djeci od najranije dobi gradi temelje za njihov daljnji život i potiče njihov interes za knjige i čitanje.

Djeca su vrlo osjetljiva na knjige koje im se prezentiraju i koje čitaju, te je stoga važno odabrati knjige koje će biti primjerene njihovoj dobi, interesima i razvojnim potrebama. Dječja književnost ima svoje specifičnosti u pogledu vrsta, pravila, poetike i estetike, no često je teško strogo je razlučiti od književnosti za odrasle. Među najpopularnijim književnim vrstama za djecu su poezija, bajke i slikovnice. No, nije svako djelo primjereno svakoj dobi. Važno je uzeti u obzir smjernice pedagoške i odgojiteljske, ali i književnoteorijske struke prilikom odabira knjige za dijete, no pritom ne treba zaboraviti ni na djetetovu individualnost.

U odabiru knjiga za djecu, treba voditi računa o tome da li je knjiga primjerena za njihovu dobnu skupinu, da li sadrži prikladne teme i jezik te da li je u skladu s djetetovim interesima i afinitetima. Također je važno uzeti u obzir djetetovu emocionalnu i kognitivnu razinu te njihovu sposobnost razumijevanja sadržaja knjige. Dobar odabir knjiga za djecu može imati pozitivan utjecaj na njihov intelektualni razvoj, razvoj govora, emocionalnu inteligenciju, empatiju i kreativnost. Stoga je važno odabrati knjige koje će potaknuti djetetovu maštu, pobuditi interes za čitanje i razviti ljubav prema knjigama.

Uz to, roditelji, učitelji i odgojitelji mogu biti izvrsni savjetnici u odabiru knjiga za djecu. Mogu preporučiti knjige koje su primjerene djetetovoj dobi i interesima, kao i odgovarajuće knjige koje će potaknuti djetetov razvoj i rast. Važno je imati na umu da svako dijete ima jedinstvenu osobnost i sklonosti te stoga ne postoji univerzalni pristup odabiru knjiga za djecu.

LITERTAURA

1. Antonović, D. (2011). Čitanje u krilu. Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima 17(66), 25-25.
2. Centner, S. (2007). Kako zavoljeti knjigu i čitanje. Đakovo: Tempo d.o.o.
3. Civardi, A., Dunbar, J., Petty, K., & Somerville, L. (2015). Čarobne svjetiljke: priče koje čitate svojem djetetu kako bi potaknuli mir, povjerenje i kreativnost. Zagreb: Planetopija.
4. Čačko, P. (1999). Slikovnica, njezina definicija i funkcije. U R. Javor, Kakva je knjiga slikovnica (str. 12-16). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
5. Čudina-Obradović, M. (1996). Igrom do čitanja: igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja u djece od 3. do 10. godine života. Zagreb: Školska knjiga.
6. Čudina-Obradović, M. (2002). Čitanje prije škole: priručnik za roditelje i odgojitelje. Zagreb: Školska knjiga.
7. Čudina-Obradović, M. (2003). Igrom do čitanja: igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja. Zagreb: Školska knjiga.
8. Čudina-Obradović, M. (2008). Igrom do čitanja. Zagreb: Školska knjiga.
9. Čudina-Obradović, M. (2014). Psihologija čitanja od motivacije do razumijevanja. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
10. Hranjec, S. (2006). Pregled hrvatske dječje književnosti. Zagreb: Školska knjiga.
11. Lasić-Lazić, J., Laszlo, M., & Boras, D. (2008). Informacijsko čitanje. Zagreb: Zavod za informacijske studije odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta.
12. Maleš, D., Stričević, I. (2003). Roditeljsko poticanje čitalačkih vještina u djece predškolske dobi. Napredak, 144(2), 168-179.
13. Manguel, A. (2001). Povijest čitanja. Zagreb: Prometej.
14. Martinović, I., Stričević, I. (2011). Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu. Libellarium: časopis za povijest i pisane riječi, knjige i baštinskih ustanova, IV(1).
15. Moomaw, S., Hieronymus, B. (2008). Igre čitanja i pisanja: Aktivnosti za razvoj predčitačkih vještina i početnog čitanja i pisanja u predškolskoj dobi i prvom razredu. Buševac: Ostvarenje.

16. Nenadić-Bilan, D. (1999). Igra i čitanje u predškolskoj dobi. U R. Javor, Kako razvijati kulturu čitanja (str. 80-86). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
17. Perrow, S. (2010). Bajke i priče za laku noć: Terapeutske priče za djecu. Velika Mlaka: Ostvarenje.
18. Petrović-Sočo, B. (1997). Dijete, odgajatelj i slikovnica: akcijsko istraživanje. Zagreb: Alineja.
19. Santagostino, P. (2010). Dječja pitanja. Rijeka: Mali priručnici Studio TiM.
20. Šagud, M. (1997). Značaj međusobne suradnje odgojiteljskog tima. In L. Varošaneć, G. Kardoš, B. Batisweiler, A. Kvakana, M. Škvorc, & N. Holetić (Eds.), Biti zajedno: zbornik radova '97 (pp. 24). Čakovec: Zrinski d.d.
21. Vizek Vidović, V., Hrabar, D. (1999). Čitajmo djeci za laku noć: Priručnik za odgojitelje i roditelje djece predškolske dobi. Zagreb: UISP.
22. Zalar, D. (2002). Poezija u zrcalu nastave: Igre stihom i jezikom u susretima s djecom. Zagreb: Mozaik knjiga.
23. Zalar, D., Boštjančić, M., & Schlosser, V. (2008). Slikovnica i dijete: Kritička i metodička bilježnica 1. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
24. Zimmermann, S., & Hutchins, C. (2009). Sedam ključeva čitanja s razumijevanjem: Kako pomoći djetetu da čitaju i razumiju pročitano!

POPIS ILUSTRACIJA

Slika 1 Povezanost čitanja i vještina	11
Slika 2 Zašto je važno čitati djetetu od najranije dobi?.....	20
Slika 3 Čitanje slikovnice savjet roditeljima.....	32